

MAHARSHI DAYANAND SARASWATI UNIVERSITY,
AJMER

पाठ्यक्रम

SYLLABUS

SCHEME OF EXAMINATION AND
COURSES OF STUDY

FACULTY OF ARTS & SOCIAL SCIENCE

M.A. URDU

M.A. Previous Examination

M.A. Final Examination

ALKA PUBLICATIONS

Purani Mandi, Ajmer

NOTICE

I. Change in Statutes/Ordinances/Rules/Regulations/Syllabus and Books may, from time to time, be made by amendment or remaking, and a candidate shall, except in so far as the University determines otherwise comply with any change that applies to years he has not completed at the time of change. The decision taken by the Academic Council shall be final.

सूचना

1. समय-समय पर संशोधन या पुनः निर्माण कर परिनियमों /अध्यादेशों / नियमों / विनियमों / पाठ्यक्रमों व पुस्तकों में परिवर्तन किया जा सकता है, तथा किसी भी परिवर्तन को छात्र को मानना होगा बशर्ते कि विश्वविद्यालय ने अन्यथा प्रकार से उनको छूट न दी हो और छात्र ने उस परिवर्तन के पूर्व वर्ष पाठ्यक्रम को पूरा न किया हो। विद्या परिषद द्वारा लिये गये निर्णय अन्तिम होंगे।

एम.ए. उर्दू

यह परीक्षा नौ प्रश्न पत्रों पर आधारित होगी (चार प्रश्न पत्र एम. ए. पूर्वार्द्ध और पाँच प्रश्न पत्र एम.ए. फाइनल में होंगे) प्रत्येक प्रश्न पत्र की परीक्षा का समय 3 घंटों पर आधारित होगा। हर प्रश्न पत्र 100 अंकों पर आधारित होगा। प्रश्न पत्रों का विभाजन इस प्रकार है।

एम.ए. (प्रीवियस)

पेपर I	: नज़्म व गज़ल
पेपर II	: नस्र (दास्तान, नॉविल, अफसाना, ड्रामा)
पेपर III	: स्पेशल स्टडी ऑफ ए प्रोजेक्टाइटर ओर पोइंट (1. गालिब, 2. हाली, 3. मौलाना अबुल कलाम आजाद, 4. इकबाल, 5. फ़ैज़ अहमद फ़ैज़, 6. सरसैयद अहमद ख़ॉं, 7. प्रेमचन्द)
पेपर IV	: हिस्ट्री ऑफ़ उर्दू लिटरेचर एम.ए. (फ़ाइनल)

पेपर V	: क़सीदा, मर्सिया, मसनवी
पेपर II	: तनकीद व तहकीक
पेपर VII(A)	: सब्नीडिएरी लैंग्वेज-फ़ारसी अथवा
पेपर VII(B)	: तन्ज़ो मिज़ाह
पेपर VIII(A)	: मज़मून निगारी अथवा
पेपर VIII(B)	: सूफिज़्म
पेपर VIII(C)	: डिज़रटेशन (Dissertation)
पेपर IX(A)	: जनरल सर्वे ऑफ़ उर्दू लिटरेचर

प्रथम प्रश्न पत्र

नज़्मो गज़ल

समय : 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच सवालात हल करना है। प्रत्येक इकाई से एक सवाल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

(इस सवाल के दोनों हिस्से लाज़मी होंगे)

- (अ) गज़ल के दस अशआर में से पाँच अशार की तनकीदी तशरीह।
(ब) मनजूमात के तीन इकतेबासात दिये जायेंगे। जिनमें से दो की तनकीदी तशरीह।

खण्ड 'ब'

- (अ) गज़ल की सिन्फ और गज़ल से संबंधित आलोचनात्मक प्रश्न।
 (ब) वली, मीर, गालिब, दाग, फिराक की गज़ल गोई पर सामान्य आलोचनात्मक प्रश्न।

खण्ड 'स'

- (अ) सिन्फे नज़्म और नज़्म के दीगर पहलुओं पर तनकीदी प्रश्न।
 (ब) नज़ीर अकबरआबादी, अकबर इलाहाबादी, इकबाल, फ़ैज़, जोश की नज़्म निगारी पर तनकीदी प्रश्न।

पाठ्यक्रम पुस्तकें :

1. मुताला-ए-वली-शारिब रूदौलवी (रदीफ 'अलिफ') प्रथम बीस गज़लें।
2. इनतेखाबे कलाम-ए-मीर, संपादक-डॉ. मोहम्मद हसन (रदीफ 'अलिफ') प्रथम बीस गज़लें।
3. दीवान-ए-गालिब, संपादक मालिकराम (रदीफ 'य') प्रथम बीस गज़लें।
4. आफताबे दाग (रदीफ 'नून') प्रथम बीस गज़लें।
5. गुले नग्मा, फिराक गोरखपुरी (प्रथम बीस गज़लें)
6. नज़ीर अकबरआबादी : आदमी नामा, होली नामा
7. अकबर इलाहाबादी- इक बुते सिमी बदन से कर लिया लन्दन में अक़द, बर्के कलीसा, सय्यद से आज हज़रतें वाइज़ ने यह कहा।
8. इकबाल : तुलू-ए-इस्लाम, मस्जिदे कुर्तूबा।
9. फ़ैज़ : मुझसे पहली सी मौहख़त मेरी मेहबूब न माँग, सुब्हे आज़ादी।
10. जोश : जामुनवालियां, शिकस्ते जिन्दों का ख़ाब।

सहायक पुस्तकें :

1. वली गुज़राती द्वारा जहीरुदीन मदनी
2. मीर हयात और शायरी द्वारा डॉ. ख़ाजा अहमद फारुकी।
3. आहंगे गालिब द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन ख़ाँ।
4. उर्दू गज़ल द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन ख़ाँ।
5. मीर और मीरयात द्वारा डॉ. मजनु गौरखपुरी।
6. गालिब शख्स और शायर मजनु गौरखपुरी।
7. कुल्लियाते इकबाल-(सदी एडीशन) संपादित द्वारा - एजूकेशनल बुक आउस अलीगढ़
8. रुहे इकबाल-द्वारा डॉ. यूसुफ हुसैन ख़ाँ।
9. अकबर इलाहाबादी समाजी व सियासी मुतालेआ-द्वारा अफ़शाँ ज़फ़र
10. इकबाल फलसफ़ी और शायर - विकार अज़ीम
11. इकबाल की शैरी ज़बान - डॉ. सैयद सादिक अली
12. इकबाल के शैरी असालीब - डॉ. सैयद सादिक अली

13. नई नज़्म का सफ़र-द्वारा खलीलुर्हमान आजमी
14. नई नज़्म की करवटें- डॉ. वज़ीर आगा
15. उर्दू में तवील नज़्म निगारी द्वारा आर .ए. काज़मी
16. त्रैमासिक नखलिस्तान, राजस्थान उर्दू अकादमी जयपुर अंक 11, शुमारी 2 (जुलाई से सितम्बर 1990)

द्वितीय प्रश्न पत्र-नस्र (दास्तान, नॉविल, अफसाना , ड्रामा)

समय 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। हर इकाई से एक प्रश्न हल करना लाज़मी होगा।

खण्ड 'अ'

दिये गये तीन नज़्मी इकतेबासात में से दो की तनकीदी तशरीह मय हवाला-ए-सैय्याको सबाक (यह प्रश्न अनिवार्य होगा)

खण्ड 'ब'

दास्तान और नॉविल पर जनरल सवालात।
 बागो बहार, मीर अम्मन, तोबतुनुसूह-नज़ीर अहमद- उमरावजान अदा, मिर्जा मोहम्मद हादी रूसवा पर तनकीदी सवालात।

खण्ड 'स'

1. अफसाना और ड्रामे पर जनरल सवालात
2. वारदात (प्रेमचन्द) अन्नदाता (कृष्णचन्द) सिल्वरकिंग (आगाहश), अनारकली (इम्तियाज़ अली ताज) पर तनकीदी सवालात।

पाठ्यपुस्तकें :

1. बाग व बहार द्वारा मीर अम्मन
2. तोबतुनुसूह द्वारा डिप्टी नज़ीर अहमद
3. उमरावजान द्वारा मिर्जा मोहम्मद हादी रूसवा।
4. वारदात द्वारा प्रेमचंद।
5. अन्नदाता द्वारा कृष्ण चन्द्र
6. सिल्वर किंग द्वारा आगाहश
7. अनारकली द्वारा इम्तियाज़ अली ताज

सहायक पुस्तकें :

1. फ़ने दास्तानगोई द्वारा कलीमुददीन अहमद
2. नया अफसाना द्वारा विकार अज़ीम
3. उर्दू नॉविल की तारीख़ द्वारा अली अब्बास हुसैनी
4. उर्दू ड्रामा तारीख़ व तनकीद द्वारा इशरत रहमानी
5. बागो बहार संपादक सलीम अख़्तर (मुकदमा)

6. उर्दू ड्रामा का इस्तेका द्वारा इशरत रहमानी
7. प्रेमचन्द कहानी का रेहनूमा द्वारा डॉ. जाफर रज़ा
8. दास्तान से अफसाने तक द्वारा विकार अजीम
9. मुंशी प्रेमचन्द शखसियत और कारनामे द्वारा कमर रईस
10. हमारी दास्तानें द्वारा विकार अजीम
11. उर्दू ड्रामा रिवायत और तजुर्बा डॉ. अतिया निशात
12. उर्दू की नसी दास्ताने द्वारा डॉ. ज्ञानचन्द जैन
13. नॉविल का फन द्वारा अबुल कलाम कासमी
14. उर्दू दास्तान तहकीक व तनकीद द्वारा डॉ. कमरुल हुदा फरीदी

तृतीय प्रश्न पत्र:

स्पेशल स्टडी ऑफ ए पॉइंट और प्रोज़राइटर

- (1. ग़ालिब, 2. हाली, 3. मौलाना अबुल कलाम आज़ाद, 4. इक़बाल,
5. फ़ैज़ अहमद फ़ैज़, 6. सर सैयद अहमद ख़ाँ, 7. प्रेमचन्द)

समय : 3 घंटे

अंक : 100

केवल पाँच सवालात पूछें जायेंगे। प्रत्येक इकाई से एक सवाल करना अनिवार्य होगा। प्रश्न प्रथम करना जरूरी है।

खण्ड 'अ'

- (अ) दिये गये नसी अथवा मन्जूम इकतेबासात की तनकीदी तशरीह जो कोर्स में शामिल शायर या नस्र निगार की तखलीक होगी। (इस प्रश्न में आन्तरिक छूट उपलब्ध रहेगी)
- (ब) कोर्स में शामिल शायर या नस्र निगार की सवानेह उमरी और हालाते जिन्दगी।

खण्ड 'ब'

कोर्स में शामिल शाइर या नस्र निगार के अदबी कारनामों का तनकीदी जाएजा।

खण्ड 'स'

कोर्स में शामिल शाइर या नस्र निगार पर जनरल सवालात।

चतुर्थ प्रश्न पत्र : हिस्ट्री आफ उर्दू लिटरेचर

समय : 3 घंटे

अंक : 100

केवल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न करना अनिवार्य होगा। प्रश्न पत्र तीन इकाईयों में विभक्त होगा।

खण्ड 'अ'

- (अ) उर्दू ज़बान की इम्तेदा
(ब) दकन में उर्दू नस्र का इर्तका
(स) तारीखे अदबे हिन्दी :
(1) वीरगाथा काल (2) रीतिकाल (3) भक्तिकाल

खण्ड 'ब'

- (अ) शिमाली हिन्द में उर्दू नस्र का इस्तेका
(ब) देहली और लखनऊ का दबिस्तान शायरी
(स) उर्दू शायरी की जदीद असनाफ : आजाद नज़्म, मुअर्रा नज़्म, नसी नज़्म।

खण्ड 'स'

- (अ) जदीद शायरी (ब) तरक्की पसन्द अदब
(स) उर्दू अदब पर मगरिबी असरात
सहायक पुस्तके :

1. दकन में उर्दू द्वारा नसीरुद्दीन हाशमी
2. मुकदमा-ए-तारीख -ए-जबाने-ए-उर्दू द्वारा डॉ. मसूद हुसैन खॉ
3. दिल्ली का दबिस्ताने शायरी द्वारा नूरुल हसन हाशमी
4. लखनऊ का दबिस्ताने शायरी द्वारा अबुल्लैस सिद्दीकी
5. तारीखे अदब उर्दू द्वारा डॉ. नूरुल हसन नकवी
6. तारीखे अदब उर्दू द्वारा डॉ. जमील जालिबी
7. उर्दू की लिसानी तारीख द्वारा डॉ. मिर्जा खलील अहमद बेग
8. तरक्की पसंद अदब द्वारा डॉ. सरदार जाफरी
9. हिन्दी अदब की तारीख द्वारा डॉ. मोहम्मद हसन
10. नए अदबी रुजहानात द्वारा डॉ. एजाज़ हसन
11. दकनी अदब की तारीख द्वारा डॉ. मोहियुद्दिन कादरी जोर
12. अदबी नस्र का इस्तेका द्वारा डॉ. शहनाज़ अजुंम
13. उर्दू शायरी का फन्नी इस्तेका द्वारा डॉ. फरमान फतेहपुरी
(विषय से सम्बन्धित मजामीन के संदर्भ में)
14. उर्दू अदब पर मगरिबी असरात द्वारा डॉ. हामिदी काशमीरी।

एम.ए. (फाइनल) उर्दू

समय : 3 घंटे

अंक : 100

पंचम प्रश्न पत्र : कसीदा, मर्सिया, मसनवी

केवल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (अ) कसीदा, मर्सिया, मसनवी से माखूज इकतेबासात की तनकीदी तशरीह।
(यह प्रश्न अनिवार्य होगा।)
- (ब) सोदा, जोक, मोहसीन काकोरवी और सिन्फे कसीदा पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'ब'

- (अ) जमीर, मीर अनीस, मिर्जा दबीर और सिन्फे मर्सिया पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'स'

- (अ) मीर हसन, पण्डित दयाशंकर नसीम, नवाब मिर्जा शौक और सिन्फे मसनवी पर तनकीदी और जनरल सवालात।

पाठ्य पुस्तकें :

1. सौदा : उठ गया बहमन व देका चमनिसताँ से अमल
2. जोक : जहे निशात अगर कीजिए इसे तहरीर
3. मोहसीन काकोरवी : सम्ते-काशी से चला जानिबे मथुरा बादल
4. जमीर : किस नूर की मजलिस में मेरी जल्वागरी है।
5. अनीस : जब कता की मुसाफते शब आफताब ने
6. दबीर : पैदा शुआ-ए-मैहर की मिकराज जब हुई
7. मीर हसन : मसनवी सेहरूल बयान
8. दयाशंकर नसीम : गुलजारे नसीम
9. नवाब मिर्जा शौक : जहरे इश्क

सहायक पुस्तकें :

1. उर्दू कसीदा निगारी द्वारा उम्मे हानी अशरफ
2. उर्दू कसीदा निगारी का तनकीदी जाएजा द्वारा डॉ. मेहमूद इलाही
3. उर्दू में कसीदा निगारी द्वारा डॉ. अबू मोहम्मद सहर
4. उर्दू मर्सिया द्वारा सिफारिश हुसैन
5. उर्दू मर्सिया का इस्तेका द्वारा डॉ. मसीहुज्जमा
6. मवाजना-ए-अनीस व दबीर द्वारा शिबली नोमानी
7. उर्दू मसनवी शिमाली हिन्द में द्वारा डॉ. ज्ञानचन्द जैन
8. उर्दू मसनवी का इस्तेका द्वारा अब्दुल कादिर सरवरी
9. उर्दू मसनवी निगारी द्वारा डॉ. मोहम्मद अकील
10. अनीस शनासी द्वारा डॉ. फजले इमाम
11. उर्दू मर्सिया निगारी द्वारा उम्मे हानी अशरफ

षष्ठम् प्रश्न पत्र : उर्दू तनकीद और तहकीक

समय : 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (अ) तनकीद की तारीफ और माहियत
(ब) फारसी अरबी और अंग्रेजी में तनकीद के उसूल और नजरियात
(स) तहकीक की तारीफ और तरीका-ए-कार
(द) तनकीद और तहकीक का बाहमी रिश्ता

खण्ड 'ब'

- (अ) इब्तेदायी तनकीदी तजकरे-निकातुशशोअरा तजकरा-ए-शोरा-ए-उर्दू और गुलशन-ए-बेखार के हवाले से।
(ब) उर्दू तहकीक निगारी की तारीख
(स) अमली तनकीद - गजल, नज्म, मर्सिया, नाविल, अफसाना और ड्रामा।

खण्ड 'स'

- (अ) तनकीद के मुख्तलिफ अस्सालीब-तास्सुराती इश्तेराकी नफसियातीए हैयती और माबाद-ए-जदीद तनकीद का तआरुफ।
(ब) उर्दू के अहम नक्काद-हाली, शिबली, एहतेशाम हुसैन, मजनुं गोरखपुरी, आल-ए-अहमद सुरु, कलीमुद्दीन अहमद, मोहम्मद हसन, और शम्सुर्रहमान फारुकी
(स) अब्दुल हक और महमूद शिरानी की तहकीकी खिदमात।
(द) बाग-ओ-बहार मुरत्तब रशीद हसन खॉ का खुसूसी मुतालिया (सिर्फ मुकद्दमा)

सहायक पुस्तकें :

1. फिक्शन की तनकीद के चन्द मसाईल-आबिद सुहैल
2. फन-ए-अफसाना निगारी-वकार अजीम
3. कारी असास तनकीद- गोपी चन्द नारंग
4. माबादियात-ए-तहकीक - टी.ए. अलबी
5. मगरिबी तनकीद के उसूल-सज्जाद बाकर रिजवी
6. मआसिर उर्दू तनकीद-मसाईल व मेलानात-शारिब रदोलवी
7. तहकीक का फन - ज्ञान चन्द जैन
8. बाग-ओ-बहार मुरत्तब रशीद हसन खॉ (सिर्फ मुकद्दमा)
9. मुकद्दमा शेर-ओ-शायरी - हाली
10. शेर-उल-अजम हिस्सा अव्वल, दोम - शिबली

11. उर्दू तहकीक - मसाईल-ओ-तजजिया
12. तनकीदी नजरियात-हिस्सा अब्वल व दोम
13. उर्दू तनकीद के बुनियादी मसाईल - आल-ए-अहमद सुरु
14. उर्दू नाविल की तनकीदी तारीख-अहसन फारुकी
15. उर्दू डामा-इशरत रहमानी

सप्तम् प्रश्न पत्र (अ) सब्सीडीएरी लैंग्वेंज-फारसी

समय 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा।

खण्ड 'अ'

- (अ) तीन नसी इकतेबासात में से दो का उर्दू में अनुवाद अंक 20
- (ब) मसनवी के पाँच अशआर की उर्दू में तशरीह अंक 30
- (स) गुज़ल के चार अशआर या दो रूबाइयात की उर्दू में तशरीह

खण्ड 'ब'

किसी एक शायर या नस निगार की हयात और अदबी खिदमात पर सवालात। अथवा किसी एक सबक का खुलासा। अंक 20

खण्ड 'स'

उर्दू जुमलों का फारसी में तर्जुमा (दस में से पाँच जुम्ले करना है)

अंक 15

फारसी कवाइद : (दस में से कोई पाँच की तारीफ मय मिसाल) अंक 15

इस्म, जमीर, सिफ़त, फ़ेल, इस्मे मफ़्ज़ूल, मसदर, मुजारे, फ़ेले माज़ी और उसकी किस्में, हाल, मुस्तकबिल, ईहाम, तज़ाद, तशबीह, इस्तेआरा, लफ़फ़ोनश, मुस्तब और ग़ैर मुस्तब, तलमीह, हुस्न-ए तालील, तजोहुल-ए आरिफ़ाना, मिराआतुन्नजीर

पाठ्यपुस्तकें :

इन्तेखाबे नस व नज़्म फारसी बराए एम.ए. सम्पादित द्वारा विभाग, मुस्लिम विश्वविद्यालय, अलीगढ़।

निम्नलिखित भाग पाठ्यपुस्तक में सम्मिलित नहीं हैं-

- (अ) नज़्म (1) मसनवी अमीर खुसरो (2) गुज़लियात-ए-गालिब
- (ब) नस (1) काबूस नामा (2) रूकआत-ए-आलमगीरी

सहायक पुस्तकें :

- (1) फारसी ग्रामर द्वारा सैयद इसहाक अली
- (2) ईरानी ज़बान का कायदा द्वारा अब्दुल मन्ान बेदिल
- (3) तारीखे अदबियाते ईरान (उर्दू तर्जुमा) द्वारा एस. मुबारिजुद्दीन रिफ़ात

सप्तम् प्रश्न पत्र (ब) तन्ज़ो-मिजाह

समय : 3 घंटे

अंक : 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में से एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

तन्ज़. मिजाह, बजलासन्जी-व-जराफ़त की तारीफ़ और आगाजो इरतेका

खण्ड 'ब'

- (अ) उर्दू में मआसिराना मिजाहिया अदब
- (ब) खन्दों (रशीद अहमद सिद्दीकी), पतरस के मज़ामिन (पतरस बुखारी), बहर हाल (मुज्तबा हुसैन) पर तनकीदी और जनरल सवालात।

खण्ड 'स'

कुल्लियाते अकबर (सिर्फ़ मिजाहिया हिस्सा) मता-ए-वाही (रज़ा वाही नक़वी), मिन्दों के अफ़साने (सआदत हसन मिन्दो), ज़र गुज़िशत (मुश्ताक अहमद युसूफी), उल्टा दरख़्त (कृष्णचन्द्र), राँग नम्बर (शफीक फ़रहत) पर तनकीदी व जनरल सवालात।

पाठ्यपुस्तकें :

1. खन्दों द्वारा रशीद अहमद सिद्दीकी
2. पतरस के मज़ामिन-द्वारा पतरस बुखारी
3. बहरहाल- मुज्तबा हुसैन
4. कुल्लियाते अकबर इलाहबादी (सिर्फ़ मिजाहिया हिस्सा)
5. मताए वाही, द्वारा रज़ावाही नक़वी (सिर्फ़ इबतेदाई 50 पेज)
6. मिन्दो के अफ़साने द्वारा सआदत हसन मिन्दो
7. ज़र गुज़िशत द्वारा मुश्ताक अहमद युसूफी
8. उल्टा दरख़्त-कृष्ण चन्द्र
9. राँग नम्बर द्वारा शफीक फ़रहत

सहायक पुस्तकें :

1. अलीगढ़ मैगज़ीन तन्ज़ो मिजाह नम्बर
2. तन्ज़ियात व मुजहेकात द्वारा रशीद अहमद सिद्दीकी
3. उर्दू अदब में तन्ज़ो मिजाह द्वारा वज़ीर आगा
4. शाहकार, तन्ज़ो मिजाह नम्बर
5. आजकल, तन्ज़ो मिजाह नम्बर
6. उर्दू अदब में तन्ज़ो मिजाह द्वारा फारुक काकोरवी
7. जदीद उर्दू अदब द्वारा डॉ. मोहम्मद हसन

8. आज का उर्दू अदब द्वारा डॉ. अबुल्लैस सिद्दीकी
9. उर्दू नाँवील में तन्जो मिजाह द्वारा शमा जैदी
10. उर्दू अदब में तन्जो मिजाह द्वारा ताहिर तौसवी

अष्टम प्रश्न पत्र (अ) मजमून निगारी अथवा (ब) सूफिज़्म
अथवा

(स) डिज़रटेशन
(अ) मजमून निगारी

समय 3 घंटे

अंक 100

किन्हीं दो विषयों पर मजमून लिखना होगा। दोनों मजमून 50-50 अंकों के होंगे

(ब) सूफिज़्म

समय 3 घंटे

अंक 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में एक हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

(अ) तसव्वुफ की तारीफ और रिवायत (ब) हिन्दुस्तान में मिस्तीसिज़्म का इस्तेका

(स) तसव्वुफ का खुसूसी अहद

खण्ड 'ब'

(अ) वहदतउल वजूद और वहदतउल शहूद (ब) तसव्वुफ, हिन्दुस्तानी तसव्वुर और मक्ति तहरीक (स) तसव्वुफ का हिन्दुस्तानी समाज पर असर

खण्ड 'स'

(अ) तसव्वुफ में शरीयत और तरीकत का तसव्वुर

(1) ख्वाजा मोईनुद्दीन चिश्ती (2) ख्वाजा निजामुद्दीन औलिया (3) बाबा शेख फरीद

(ब) उर्दू नस्र व नज़्म में तसव्वुफ

(1) ख्वाजा मखदूम (2) बन्दा नवाज़ गैसू दराज़ (3) शेख बुरहआनूद्दीन जानम (4) वली (5) सिराज़ (6) मिर्जा मजहर जानेजाना (7) मीर (8) दर्द (9) असगर गौन्डवी

सहायक पुस्तकें :

1. इन्साइक्लोपेडिया ऑफ इस्लाम द्वारा मैसिजनर
2. तारीखे मशायखे चिश्त द्वारा के. ए. काजमी
3. एन इन्ट्राडक्शन टू इस्लाम मिस्टिसिज़्म द्वारा ए. जी. एनबरी

4. इस्लाम का असर हिन्दुस्तानी तमददून पर द्वारा डॉ. तारा चन्द
5. फवाइदुल फवाद (इरान) द्वारा मीर हसन खलाई
6. कशफुल माहजूब (इरान) द्वारा दातागंज बख्श
7. किताबुल चलमा
8. आइने मारेफत द्वारा ऐजाज़ हुसैन
9. तसव्वुफ इस्लाम द्वारा डॉ. मौलाना अब्दुल माजिद दरियाबादी
10. मबाहिस व मसाइल द्वारा जिया अहमद बदायूनी
11. तसव्वुफ और उर्दू शायरी द्वारा सादिक हैदर दानिश
12. ए हिस्ट्री ऑफ तसव्वुफ इन इण्डिया द्वारा अतहर अब्बास रिज़वी पार्ट 1 व 2
13. मसाइले तसव्वुफ द्वारा मैकश अकबर आबादी
14. सूफिज़्म इट्स सैन्ट्स एण्ड शरायन द्वारा विशॉप सुबहान
15. असगर गौन्डवी द्वारा सलाम संदेलवी
16. शरीअत और तरीकत मौलाना अशरफ थानवी
17. तसव्वुफ की तारीफ और तारीख द्वारा शकील अहमद सिद्दीकी

(स) डिज़रटेशन

नोट :- विभागाध्यक्ष की स्वीकृती के उपरान्त किसी अदबी मौजू पर लगभग सौ पृष्ठों का डिज़रटेशन जो विभाग के किसी भी रिसर्च सुपरवाइजर की निगरानी में लिखा गया हो एवं कॉलेज के निर्देशानुसार समय पर परीक्षा प्रकोष्ठ/विभाग में प्रस्तुत किया जायेगा।

नवम प्रश्न पत्र - जनरल सर्वे ऑफ उर्दू लिटरेचर

समय 3 घंटे

अंक 100

कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर देने होंगे। प्रत्येक इकाई में एक प्रश्न हल करना अनिवार्य होगा। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

खण्ड 'अ'

- (1) अदब की तारीफ, अहमियत, अगराज़ व मकासिद
- (2) दकन में उर्दू शायरी की इकतेदा
- (3) उर्दू सहाफत - तहजीबुल अखलाक, अवध पंच, उर्दू-ए-मौअल्ला, और अल हिलाल
- (4) शिमाली हिन्द में उर्दू शायरी

खण्ड 'ब'

- (1) उर्दू रस्मुल खत - तारुफ खुसूसियात और इफादियत
- (2) फोर्ट विलियम कॉलेज

14 / M.D.S.U. Syllabus / M.A. Urdu

(3) अलीगढ़ तहरीक

(4) तरक्की पसन्द तहरीक

(5) नज्में जदीद का आगाजो इरतेका

खण्ड-स

(1) गजल- कसीदा, मर्सिया और पैरोडी

(2) हिन्दुस्तान की तारीखे आजादी और उर्दू शेर-ओ-अदब

(3) उर्दू में लुगत निगारी और फरहंग नवीसी की रिवायत

(4) उर्दू की मशहूर (नधी) असनाफ

(5) राजस्थान में उर्दू अदब का इतेंका और मशहूर शायर और अदीब

सहायक पुस्तकें :

1. गजल और मुताला-ए-गजल द्वारा डॉ. इबादत बरेलवी
2. असनाफे अदब सम्पादित द्वारा जामिया उर्दू अलीगढ़ (यू.पी.)
3. असनाफे अदब द्वारा इमाम मुर्तूजा
4. फने शायरी-अखलाक देहलवी
5. उर्दू अदब आजादी के बाद द्वारा खुर्शिदुल इस्लाम
6. उर्दू जवान व अदब पर एक नजर द्वारा डॉ. सैयद सादिक अली
7. आज का उर्दू अदब द्वारा डॉ. अबुललैस सिद्दीकी
8. उर्दू अदब की एक सदी-डॉ. सैयद अब्दुल्ला
9. तजकरा-शोरा-ए-जयपुर द्वारा मौलाना एहतारामुद्दीन शागिल
10. राजस्थान में उर्दू के सौ साल, उर्दू सिम्पोजियम जोधपुर 1966, सम्पादक वहीदुल्लाह खान
11. रियासत टॉक और उर्दू शायरी द्वारा मुख्तार शमीम
12. बिस्मिल सईदी शख्स और शायर, सम्पादक नेशनल अकादमी देहली
13. सरगुजिश्ते गजल-अख्तार अंसारी
14. राजस्थान में उर्दू जवान व अदब 1857 तक डॉ. ए.एफ. उस्मानी
15. त्रैमासिक 'नखलिस्तान' नम्बर 11 और 1
16. फोर्ट विलियम कॉलेज की अदबी खिदमात द्वारा आबेदा बेगम
17. जदीद उर्दू तनकीद उसूल और नजरियात द्वारा - डॉ. शारिब रदोलवी
18. उर्दू रस्मुलखत और इमला-एक-मुहाकमा-अबु मोहम्मद सहर
19. नई नज़्म का सफर - खलीलुर्रहमान आजमी
20. उर्दू में तरक्की पसन्द तहरीक-खलीलुर्रहमान आजमी
21. उर्दू सहाफत, तर्जुमा व इरादत-सैयद जियाउल्लाह
22. लुगत नवीसी के मसाइल-गोपीचन्द्र नारंग
23. तारीखे सहाफत - इफतेखार खोखर

M.A. Urdu

ایم۔ اے، اردو

ایم۔ اے (پریویس) میں چار اور ایم۔ اے (فائنل) میں پانچ۔ اس طرح کل نو پرچے ہوں گے۔ ہر ایک پرچہ سو نمبر کا ہوگا۔ امتحان کا وقت فی پرچہ تین گھنٹے مقرر ہے۔ نمبروں کی تقسیم پرچہ وار حسب ذیل ہے۔

ایم۔ اے (پریویس)

پرچہ اول :	نظم و غزل
پرچہ دوم :	نثر (داستان، ناول، انساں، ڈراما)
پرچہ سوم :	ایڈیشنل اسٹڈی آف اے پروزر انٹرا اور پوسٹ
	(۱) غالب (۲) حالی (۳) مولانا ابوالکلام آزاد (۴) اقبال (۵) فیض
	(۶) سرسید احمد خاں (۷) پریم چند
پرچہ چہارم :	ہسٹری آف اردو لٹریچر
	ایم۔ اے (فائنل)
پرچہ پنجم :	قصیدہ، مرثیہ، مثنوی
پرچہ ششم :	تنقید و تحقیق
پرچہ ہفتم (اے) :	سبسی ڈیری لنگویج، فارسی یا
پرچہ ہفتم (بی) :	طنز و مزاح
پرچہ ہشتم (اے) :	ایسیر آن لٹریچر ٹاپکس یا
پرچہ ہشتم (بی) :	تصوف یا
پرچہ ہشتم (سی) :	ڈزیشن
پرچہ نہم :	جنرل سروے آف اردو لٹریچر

M.A.(P) Paper-I-Urdu

ایم۔ اے (پروپوزیشن) اردو
پرچہ اول : نظم و غزل

کل نمبر ۱۰۰

وقت : تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ حصہ الف کے دونوں سوالات لازمی ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ 'الف'

- (۱) مجوزہ غزلوں کے دس اشعار میں سے پانچ اشعار کی تنقیدی تشریح
(۲) مجوزہ نظموں کے تین اقتباسات میں سے دو اقتباسات کی تنقیدی تشریح

حصہ 'ب'

- (۱) غزل کی ہیئت اور صنف غزل پر عام و تنقیدی سوالات
(۲) نصاب میں شامل نظم گو شعرا، دلی، میر، غالب، اکبر، داغ، اور فراق کی غزل گوئی پر سوالات۔

حصہ 'ج'

- (۱) نظم کی ہیئت اور صنف نظم کے دیگر پہلوؤں پر عام و تنقیدی سوالات
(۲) نصاب میں شامل نظم گو شعرا، نظیر، اکبر، اقبال، فیض اور جوش کی نظم نگاری پر تنقیدی سوالات۔

نصابی کتب :

(غزلیات)

- (۱) مطالعہ دلی از: شارب رودلوی (ردیف الف) پہلی بیس غزلیات
(۲) انتخاب کلام میر از: ڈاکٹر محمد حسن (ردیف الف) پہلی بیس غزلیات
(۳) دیوان غالب از: مالک رام (ردیف ی) پہلی بیس غزلیات
(۴) آفتاب داغ از: مالک رام (ردیف ن) پہلی بیس غزلیات
(۵) گل نغمہ از: مالک رام پہلی بیس غزلیات

(مکتوبات)

- (۱) نظیر اکبر آبادی آدی نامہ، ہولی نامہ
(۲) اکبر الہ آبادی اکبیت سیمیں بدن سے کر لیا لندن میں عقد
”برق کلیسا“ سید سے آج حضرت واعظ نے یہ کہا
(۳) اقبال طلوع اسلام، مسجد قرطبہ
(۴) فیض مجھ سے پہلی سی محبت مرے محبوب نہ مانگ، صبح آزادی
(۵) جوش جاسن والیاں، ہلکت زنداں کا خواب

معاون کتب:

- (۱) ولی گجراتی از: ڈاکٹر ظہیر الدین مدنی
(۲) میر۔ حیات اور شاعری از: ڈاکٹر خواجہ احمد فاروقی
(۳) آہنگ غالب از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
(۴) اردو غزل از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
(۵) میر و میریات از: ڈاکٹر مجنوں گور کپوری
(۶) غالب، شخص اور شاعر از: ڈاکٹر مجنوں گور کپوری
(۷) کلیات اقبال از: (صدی ایڈیشن) ناشر ایجوکیشنل بک ہاؤس علی گڑھ
(۸) روح اقبال از: ڈاکٹر یوسف حسین خاں
(۹) اقبال کی شعری زبان از: ڈاکٹر سید صادق علی
(۱۰) اقبال کے شعری اسالیب از: ڈاکٹر سید صادق علی
(۱۱) اکبر الہ آبادی، سماجی و سیاسی مطالعہ از: ڈاکٹر افتخار ظفر
(۱۲) اقبال۔ فلسفی اور شاعر از: ڈاکٹر وقار عظیم
(۱۳) نئی نظم کا سفر از: خلیل الرحمن اعظمی
(۱۴) نئی نظم کی کروٹیں از: ڈاکٹر وزیر آغا
(۱۵) اردو میں طویل نظم نگاری از: آر۔ اے۔ کاظمی
(۱۶) نخلستان (سہ ماہی رسالہ) راجستھان اردو اکادمی سبے پور (جلد ۱۱۔ جولائی سے ستمبر ۱۹۹۰ء)

M.A.(P) Paper-ii-Urdu

پرچہ دوم : نثر (داستان، ناول، افسانہ اور ڈراما)

وقت : تین گھنٹے کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔ پہلے سوال کا حصہ 'الف' کرنا لازمی ہے۔

حصہ 'الف'

(۱) مجوزہ نصاب میں شامل تین اقتباسات میں سے دو کی تشریح مع حوالہ سیاق و سباق

حصہ 'ب'

(۱) داستان اور ناول پر عام سوالات

(۲) 'باغ و بہار' (میرامن) توبہ النصوح (نذیر احمد) امراجان ادا (مرزا بہادی رسوا)

پر تنقیدی سوالات

حصہ 'ج'

(۱) افسانہ اور ڈرامے پر عام سوالات

(۲) واردات (پریم چند) ان داتا (کرشن چندر) سلورنگ (آغا حشر) انارکلی (امتیاز علی)

تاج) پر تنقیدی سوالات

نصابی کتب:

(۱) باغ و بہار از: میرامن

(۲) توبہ النصوح از: نذیر احمد

(۳) امر او جان ادا از: مرزا بہادی رسوا

(۴) واردات از: پریم چند

(۵) ان داتا از: کرشن چندر

(۶) سلورنگ از: آغا حشر کاشمیری

(۷) انارکلی از: امتیاز علی تاج

معاون کتب:

(۱) فن داستان گوئی از: کلیم الدین احمد

(۲) نیا افسانہ از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۳) اردو ناول کی تاریخ از: علی عباس حسینی

(۴) اردو ڈراما۔ تاریخ و تنقید از: عشرت رحمانی

(۵) باغ و بہار (مقدمہ) مرتب: سلیم اختر

(۶) اردو ڈرامے کا ارتقا از: عشرت رحمانی

(۷) پریم چند۔ کہانی کا ڈرامہ از: ڈاکٹر جعفر

(۸) داستان سے افسانہ تک از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۹) فنی پریم چند۔ شخصیت اور کارنامے از: ڈاکٹر قمر رئیس

(۱۰) ہماری داستانیں از: ڈاکٹر وقار عظیم

(۱۱) اردو ڈراما۔ روایت اور تجزیہ از: ڈاکٹر عطیہ نشاط

(۱۲) اردو کی نثری داستانیں از: ڈاکٹر گیان چند جین

M.A.(p)-iii Urdu

پرچہ سوم

اسٹیشنل اسٹڈی آف اے پروزر انٹرا اور پوسٹ

(۱) مرزا غالب (۲) مولانا حالی (۳) مولانا ابوالکلام آزاد (۴) علامہ اقبال

(۵) فیض احمد فیض (۶) سر سید احمد خاں (۷) پریم چند

وقت : تین گھنٹے کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصے میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ حصہ الف کا پہلا سوال لازمی ہے۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ 'الف'

(۱) منتخب شاعر یا نثر نگار کے کلام میں سے نثری و منظوم دو اقتباسات کی تشریح

(اس سوال میں اندرونی رعایت موجود ہے گی۔)

(۲) منتخب شاعر یا نثر نگار کے سوانحی حالات پر سوالات

حصہ 'ب'

(۱) منتخب شاعر یا نثر نگار کی علمی و ادبی خدمات کا تنقیدی جائزہ۔

حصہ 'ج'

(۱) منتخب شاعر یا نثر نگار پر عمومی و تنقیدی سوالات۔

M.A. (p) Paper-iv Urdu

پرچہ چہارم: ہسٹری آف اردو لٹریچر

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ 'الف'

- (۱) اردو زبان کی ابتدا
- (۲) دکن میں اردو نثر و نظم کا ارتقا
- (۳) تاریخ ادب ہندی (ویرگاتھا کال، ریچی کال، بھکتی کال)

حصہ 'ب'

- (۱) شمالی ہند میں اردو نثر کا ارتقا
- (۲) دبستانِ دہلی، لکھنؤ کی شاعری۔
- (۳) اردو شاعری کی جدید اصناف۔ آزاد نظم۔ معری نظم۔ نثری نظم

حصہ 'ج'

- (۱) جدید شاعری
  - (۲) ترقی پسند ادب
  - (۳) اردو ادب پر مغربی اثرات
- معاون کتب:

- (۱) تاریخ ادب اردو از: نور الحسن نقوی
- (۲) دکن میں اردو از: نصیر الدین ہاشمی
- (۳) مقدمہ تاریخ زبان اردو از: ڈاکٹر بسعود حسین خاں
- (۴) لکھنؤ کا دبستان شاعری از: ابواللیث صدیقی
- (۵) دہلی کا دبستان شاعری از: ڈاکٹر نور الحسن ہاشمی

- (۶) تاریخ ادب اردو از: ڈاکٹر جمیل جالبی
- (۷) اردو کی لسانی تاریخ از: ڈاکٹر مرزا ظلیل احمد بیگ
- (۸) ترقی پسند ادب از: علی سردار جعفری
- (۹) ہندی ادب کی تاریخ از: ڈاکٹر محمد حسن
- (۱۰) نئے ادبی رجحانات از: ڈاکٹر اعجاز حسین
- (۱۱) دکنی ادب کی تاریخ از: ڈاکٹر محی الدین قادری زور
- (۱۲) اردو شاعری کا ارتقا از: ڈاکٹر شہناز انجم
- (۱۳) اردو شاعری کا فنی ارتقا از: ڈاکٹر فرمان فتح پوری
- (۱۴) اردو ادب پر مغربی اثرات از: ڈاکٹر حامد کاشمیری

☆☆☆☆

M.A. (F) Paper-Urdu

ایم۔ اے (فائنل) اردو

پرچہ پنجم: قصیدہ، مرثیہ، مثنوی

وقت: تین گھنٹے

کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔ پہلا سوال کرنا لازمی ہے۔

حصہ 'الف'

- (۱) مجوزہ نصاب میں شامل قصیدہ، مرثیہ اور مثنوی سے ماخوذ اقتباسات کی تنقیدی تشریح۔
- (۲) اردو قصیدہ نگاری کے فن اور تاریخ پر تنقیدی سوالات
- (۳) مجوزہ نصاب میں شامل قصیدہ نگاروں (سودا، ذوق، محسن کاکوروی) کی شاعری پر تنقیدی سوالات

حصہ 'ب'

- (۱) اردو مرثیہ نگاری کے فن اور تاریخ پر تنقیدی سوالات

(۵) موازنہ انیس و دہرہ - از: شبلی نعمانی

(۶) اردو مثنوی شمالی ہند میں از: ڈاکٹر گیان چند جین

(۷) اردو مثنوی کا ارتقا از: عبدالقادر سروری

(۸) اردو مثنوی نگاری از: ڈاکٹر محمد عقیل

(۹) انیس شناسی از: ڈاکٹر فضل امام

(۱۰) اردو قصیدہ نگاری از: ام ہانی اشرف

M.A. (F) Paper-vi Urdu

پرچہ ہشتم: اردو تنقید اور تحقیق

وقت: تین گھنٹے کل نمبر ۱۰۰

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) تنقید کی تعریف اور ماہیت
- (۲) عربی، فارسی اور انگریزی میں تنقید کے اصول اور نظریات
- (۳) تحقیق کی تعریف اور طریقہ کار
- (۴) تنقید اور تحقیق کا باہمی رشتہ

حصہ ب

- (۱) ابتدائی تنقیدی تذکرے۔ بحوالہ نکات الشعراء تذکرہ شعرائے اردو، گلشن بے خار
- (۲) اردو تحقیق نگاری کی تاریخ
- (۳) عملی تنقید: غزل، نظم، مرثیہ، ناول، افسانہ، اور ڈراما

حصہ ج

- (۱) تنقید کے مختلف اسالیب: تاثراتی تنقید، اشتراکی تنقید، نفسیاتی تنقید، ہیپتھی اور مابعد جدید تنقید کا تعارف۔
- (۲) اردو کے اہم نقاد: حالی، شبلی، احتشام حسین، مجنوں گورکھپوری، آل احمد سرور،

(۲) مجوزہ نصاب میں شامل مرثیہ نگاروں (ضمیمہ، میر انیس، اور مرزا ادبیر) کی طرز شاعری پر تنقیدی سوالات۔

حصہ ج

- (۱) اردو مثنوی کے فن اور تاریخی ارتقا پر تنقیدی سوالات
- (۲) مجوزہ نصاب میں شامل مثنویوں (سحر البیان: از میر حسن، گلزار نسیم: از دیا شکر نسیم، زہر عشق: از مرزا شوق) پر عمومی و تنقیدی سوالات۔

مجوزہ نصاب میں شامل امتحانات

قصیدہ

- (۱) سودا اٹھا گیا بہن و دے کا چمنستاں سے عمل
- (۲) زہے نشاط اگر کیجئے اسے تحریر۔
- (۳) محسن کا کوروی سمت کاشی سے چلا جانب سحر ابا دل

مرثیہ

- (۱) ضمیر کس نور کی مجلس میں میری جلوہ گری ہے
- (۲) انیس جب قطع کی مسافت شب آفتاب نے
- (۳) دبیر پیدا شعاع مہر کی مقراض جب ہوئی

مثنوی

- (۱) میر حسن مثنوی سحر البیان
- (۲) دیا شکر نسیم گلزار نسیم
- (۳) مرزا شوق زہر عشق

معاون کتب:

- (۱) اردو قصیدہ نگاری کا تنقیدی جائزہ از: ڈاکٹر محمود الہی
- (۲) اردو میں قصیدہ نگاری از: ابو محمد سحر
- (۳) اردو مرثیہ از: سفارش حسین
- (۴) اردو مرثیہ کا ارتقا از: ڈاکٹر مسیح الزماں

سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) نصاب میں شامل تین نثری اقتباسات میں سے دو کا اردو میں ترجمہ مع حوالہ سیاق و سباق۔ ۲۰
- (۲) نصاب میں شامل مثنویوں میں سے پانچ اشعار کی اردو میں تشریح مع حوالہ سیاق و سباق۔ ۱۵+۱۵=۳۰
- (۳) مجوزہ نصاب میں شامل غزلوں میں سے پانچ اشعار کی تشریح یا نصاب میں شامل دور باعیاات کی تشریح مع حوالہ شاعر۔

حصہ ب

- (۱) نصاب میں شامل کسی ایک شاعر یا نثر نگار کی حیات اور ادبی خدمات پر سوالات ۲۰
- (۲) نصاب میں شامل کسی نظم یا سبق کا خلاصہ (اردو میں)۔

حصہ ج

- (۱) ایک اردو اقتباس یا جملوں کا فارسی میں ترجمہ (دس میں سے پانچ جملے) ۱۵
- (۲) فارسی قواعد: درج ذیل اصطلاحات کی مع مثال اردو میں تعریف۔ (دس میں سے کوئی پانچ) ۱۵
- (۱) اسم (۲) ضمیر (۳) صفت (۴) فعل (۵) اسم مفعول (۶) استعارہ (۷) مصدر (۸) مضارع (۹) فعل ماضی اور اس کی اقسام (۱۰) حال (۱۱) مستقبل (۱۲) ایہام (۱۳) تضاد (۱۴) تشبیہ (۱۵) استعارہ (۱۶) لف و نشر مرتب و غیر مرتب (۱۷) مراعات النظیر

کلیم الدین احمد، محمد حسن اور شمس الرحمن فاروقی

- (۳) عبدالحق اور محمود شیرانی کی تحقیقی خدمات
- (۴) ”باغ و بہار“ مرتب: رشید حسن خاں کا خصوصی مطالعہ (صرف مقدمہ)
- معاون کتب:

- (۱) گلشن کی تنقید کے چند مسائل از: عابد سہیل
- (۲) فنِ افسانہ نگاری از: وقار عظیم
- (۳) قاری اساس تنقید از: گوپی چند نارنگ
- (۴) مبادیات تحقیق از: اے۔ اے۔ علوی
- (۵) مغربی تنقید کے اصول از: سجاد باقر رضوی
- (۶) معاصر اردو تنقید۔ مسائل و میلانات از: شارب ردو لوی
- (۷) تحقیق کا فن از: ڈاکٹر گیان چند جین
- (۸) باغ و بہار مرتبہ: رشید حسن خاں (صرف مقدمہ)
- (۹) مقدمہ شعر و شاعری از: مولانا حالی
- (۱۰) شعر العجم (حصہ اول و دوم) از: مولانا شبلی
- (۱۱) اردو تحقیق۔ مسائل و تجزیہ
- (۱۲) تنقیدی نظریات (حصہ اول و دوم)
- (۱۳) اردو تنقید کے بنیادی مسائل از: آل احمد سرور
- (۱۴) اردو ناول کی تنقیدی تاریخ از: احسن فاروقی
- (۱۵) اردو ڈراما از: عشرت رحمانی

☆☆☆☆

M.A.(F) Paper. vii (A) Urdu

پرچہ ہفتم: (الف) سبسی ڈیری لنگویج (فارسی)

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام

نصابی کتب:

- (۱) انتخاب نثر و نظم فارسی برائے ایم۔ اے۔ ترتیب: شعبہ فارسی مسلم یونیورسٹی علی گڑھ ہدایت: درج ذیل حصہ نصاب میں شامل نہیں ہے۔
- (الف) نظم: (۱) مثنوی امیر خسرو (۲) غزلیات غالب
- (ب) نثر: (۱) قابوس نامہ (۲) رقعات عالمگیری

معاون کتب:

- (۱) فارسی گرامر از: سید اسحاق علی
(۲) ایرانی زبان کا قاعدہ از: عبدالمنان بے دل
(۳) تاریخ ادبیات ایران (اردو ترجمہ) از: سید مبارز الدین رفعت

M.A.(F) Paper-vii (B) Urdu

پرچہ ہفتم (ب) طنز و مزاح

وقت: تین گھنٹے
کل نمبر ۱۰۰
نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات پر نمبر مسانی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) طنز و مزاح، بذلہ سنجی و ظرافت کی تعریف اور آغاز و ارتقا

حصہ ب

- (۱) اردو میں معاصرانہ مزاحیہ ادب
(۲) خنداں (رشید احمد صدیقی) پطرس کے مضامین (پطرس بخاری) بہر حال (مجتبیٰ حسین) پر عمومی و تنقیدی سوالات

حصہ ج

- (۱) کلیات اکبر (از: اکبر الہ آبادی) صرف مزاحیہ حصہ (متاع و ابی (از: رضا و ابی نقوی) منٹو کے افسانے (از: سعادت حسن منٹو) زرگزشت (از: مشتاق احمد یوسفی) اُلٹا درخت (از: کرشن چندر) رائگ نمبر (از: شفیق فرحت) پر عمومی و تنقیدی سوالات

نصابی کتب:

- (۱) خنداں از: رشید احمد صدیقی
(۲) پطرس کے مضامین از: پطرس بخاری
(۳) بہر حال از: مجتبیٰ حسین
(۴) کلیات اکبر از: اکبر الہ آبادی (صرف مزاحیہ کلام)

- (۵) متاع و ابی از: رضا و ابی نقوی (صرف ابتدائی ۵۰ صفحات)
(۶) منٹو کے افسانے از: سعادت حسن منٹو
(۷) زرگزشت از: مشتاق احمد یوسفی
(۸) اُلٹا درخت از: کرشن چندر
(۹) رائگ نمبر از: شفیق فرحت

معاون کتب:

- (۱) علی گڑھ میگزین طنز و مزاح نمبر
(۲) طنزیات و مضحکات از: رشید احمد صدیقی
(۳) اردو ادب میں طنز و مزاح از: وزیر آغا
(۴) رسالہ شاہکار از: طنز و مزاح نمبر
(۵) رسالہ آجکل از: طنز و مزاح نمبر
(۶) اردو ادب میں طنز و مزاح از: فرقت کا کوری
(۷) جدید اردو ادب از: ڈاکٹر محمد حسن
(۸) آج کا اردو ادب از: ابواللیث صدیقی
(۹) اردو ناول میں طنز و مزاح از: شیخ زیدی
(۱۰) اردو ادب میں طنز و مزاح از: طاہر تونسوی

☆☆☆☆

M.A.(F) Paper.viii A,B,C Urdu

پرچہ ہفتم

(الف) مضمون نگاری یا (ب) تصوف یا (ج) ڈزرتیشن

پرچہ ہفتم (الف) مضمون نگاری

Paper-viii (A)

کل نمبر ۱۰۰

وقت: تین گھنٹے

نوٹ: اس پرچہ میں دس موضوعات میں سے صرف دو پر مفصل جوابات دینے ہوں گے۔ دونوں مضمون ۵۰-۵۰ نمبر کے ہوں گے۔
۵۰+۵۰=۱۰۰

پرچہ ہشتم (ب) تصوف (B) paper viii

نوٹ: ہر حصہ میں سے کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) تصوف کی تعریف۔ اور روایات۔ (۲) ہندوستان میں مسی سیزم کا ارتقا
(۳) تصوف کا خصوصی عہد

حصہ ب

- (۱) وحدت الوجود اور وحدت الشہود (۲) تصوف: ہندوستانی تصور اور بھکتی تحریک
(۳) تصوف کا ہندوستانی سماج پر اثر

حصہ ج

- (الف) تصوف میں شریعت اور طریقت کا تصور
(۱) خواجہ معین الدین چشتی (۲) بابا شیخ فرید (۳) خواجہ نظام الدین اولیا
(ب) اردو نثر و نظم میں تصوف
(۱) خواجہ مخدوم (۲) بندہ نواز گیسو دراز (۳) شیخ برہان الدین (۴) ولی (۵) سراج
(۶) مرزا مظہر جان جاناں (۷) میر (۸) درد (۹) اصغر گوٹھوی

معاون کتب:

- (۱) انسائیکلو پیڈیا آف اسلام از: مسیحیز
(۲) تاریخ مشائخ چشتی از: اے۔ کے کاظمی
(۳) آئین انٹروڈکشن ٹو اسلام مسٹرمز از: اے۔ جی النگیری
(۴) اسلام کا اثر ہندوستانی تمدن پر از: ڈاکٹر تارا چند
(۵) فوائد القواد از: میر حسن حلانی بخری
(۶) کشف المحجوب از: داتا گنج بخش بھوبیری

- (۷) کتاب العلماء
(۸) آئینہ معرفت از: اعجاز حسین
(۹) تصوف اسلام از: مولانا عبدالماجد دریا آبادی
(۱۰) مباحث و مسائل از: ضیا احمد بدایونی
(۱۱) تصوف اور اردو شاعری از: صادق حیدر دانش
(۱۲) اے ہسٹری آف تصوف ان انڈیا از: اطہر علی عباس رضوی (حصہ اول و دوم)
(۱۳) مسائل تصوف از: میکش اکبر الہ آبادی
(۱۴) صوفی ازم اٹس سینٹینس اینڈ شریعت از: بشپ سبحان
(۱۵) اصغر گوٹھوی از: سلام سندیلوی
(۱۶) شریعت اور طریقت از: مولانا اشرف علی تھانوی
(۱۷) تصوف کی تعریف اور تاریخ از: شکیل احمد صدیقی

پرچہ ہشتم (ج) ڈزریٹیشن (C) Paper-viii

نوٹ:۔ صدر شعبہ کی منظوری کے بعد کسی ایک ادبی موضوع پر تقریباً سو صفحات پر مشتمل ڈزریٹیشن جو شعبہ کے کسی بھی ریسرچ سپروائزر (نگراں) کی نگرانی میں لکھا گیا ہو اور کالج کی ہدایت کے مطابق شعبہ امتحانات میں پیش کیا جائے گا۔

☆☆☆☆

M.A.(F) Paper-ix Urdu

پرچہ نہم: جنرل سروے آف اردو لٹریچر

وقت: تین گھنٹے
کل نمبر ۱۰۰
نوٹ: ہر حصہ میں کم از کم ایک سوال منتخب کرتے ہوئے کل پانچ سوالات حل کرنا ہیں۔ تمام سوالات کے نمبر مساوی ہیں۔

حصہ الف

- (۱) ادب کی تعریف، اہمیت، اغراض و مقاصد (۲) دکن میں اردو شاعری کی ابتدا

(۳) اردو صحافت، تہذیب الاخلاق، اودھ پنچ، اردوئے معلیٰ اور الہلال

(۴) شمالی ہند میں اردو شاعری

حصہ ب

(۱) اردو رسم الخط: تعارف، خصوصیات اور افادیت۔ (۲) فورٹ ولیم کالج

(۳) علی گڑھ تحریک (۴) ترقی پسند تحریک (۵) نظم جدید کا آغاز و ارتقا

حصہ ج

(۱) غزل، قصیدہ، مرثیہ اور پیروڈی (۲) ہندوستان کی تحریک آزادی اور اردو شعر و ادب

(۳) اردو میں لغت نگاری اور فرہنگ نویسی کی روایت۔ (۴) اردو کی مشہور ترین اصناف

(۵) راجستھان میں اردو ادب کا ارتقا اور مشہور شاعر اور ادیب

معاون کتب:

(۱) غزل اور مطالعہ غزل از: ڈاکٹر عبادت بریلوی

(۲) اصناف ادب جامعہ اردو علی گڑھ

(۳) اصناف ادب از: امام مرتضیٰ

(۴) فن شاعری از: اخلاق دہلوی

(۵) اردو ادب آزادی کے بعد از: خورشید الاسلام

(۶) اردو زبان و ادب پر ایک نظر از: ڈاکٹر سید صادق علی

(۷) آج کا اردو ادب از: ابوالیث صدیقی

(۸) اردو ادب کی ایک صدی از: ڈاکٹر سید عبداللہ

(۹) تذکرہ شعرائے بے پور از: مولانا احرام الدین شاکل

(۱۰) راجستھان میں اردو کے سو سال اردو سپوزیم جو دھپور ۱۹۶۶ء۔ مرتبہ: وحید اللہ خاں

(۱۱) ریاست ٹونک اور اردو شاعری از: ممتاز شمیم

(۱۲) بیل سعیدی۔ شخص اور شاعر مرتبہ: نیشنل اکادمی، دہلی

(۱۳) راجستھان میں اردو زبان و ادب ۱۸۵۷ء تک۔ از: ڈاکٹر اے۔ ایف۔ عثمانی

(۱۴) سرگزشت غزل از: اختر انصاری

(۱۵) سہ ماہی "نخلستان" جلد ۱۱ شماره ۲ جولائی سے ستمبر ۱۹۹۰ء

(۱۶) فورٹ ولیم کالج کی ادبی خدمات از: عابدہ بیگم

(۱۷) جدید اردو تنقید۔ اصول و نظریات از: ڈاکٹر شارب رودلوی

(۱۸) اردو رسم الخط۔ املا ایک محاکمہ از: ابو محمد سحر

(۱۹) نئی نظم کا سفر از: ڈاکٹر ظلیل الرحمن اعظمی

(۲۰) اردو میں ترقی پسند تحریک از: ظلیل الرحمن اعظمی

(۲۱) اردو صحافت ترجمہ و ارادت از: سید ضیاء اللہ

(۲۲) لغت نویسی کے مسائل از: گوپی چند نارنگ

(۲۳) تاریخ صحافت از: افتخار کھوکھر